

УДК 174:37.091.12.011.3-051:378

Оксана ГОНЧАРОВА

ORCIDiD: 0000-0002-1000-9670

викладач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету ім. Семена Кузнеця, м. Харків

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкрито сутність феномену професійної культури майбутніх викладачів закладу вищої освіти, а також зміст професійної культури викладача вищої школи. Проаналізовано різні підходи до визначення понять «професійна культура» та «професійна культура викладача»; виділено складові компоненти професійно-педагогічної культури. Продемонстрована актуальність даної проблеми формування професійної культури, яка зазначена в нормативних документах, таких як Національна доктрина розвитку освіти та закон України «Про вищу освіту».

З огляду на це виникла необхідність зробити акцент в дослідженні на проблемі професійної культури педагога, оскільки викладач високої професійної культури, у якому вдало поєднані індивідуальні та професійні якості може успішно розв'язувати в освітньому середовищі актуальні проблеми сьогодення.

Представлено та проаналізовано провідні особистісні професійно значущі якості педагога (за відгуком студентів). Результати опитування дозволили визначити загальні та спеціальні критерії професійної культури викладача закладу вищої освіти. Було виявлено, що студенти 1го курсу виділяють більше загальних критеріїв (моральна культура, професійні якості, тощо). Натомість студенти 5го курсу виділяють більше спеціальних критеріїв (широка ерудиція, глибокі знання науково-теоретичних та методичних підходів навчальних дисциплін, тощо). Також проаналізовані основні вимоги до сучасного фахівця і до професії викладача взагалі. Були освітлені ролі викладачів закладу вищої освіти та вплив професійної культури на їх подальший професійний розвиток.

Ключові слова: професійна діяльність, педагогічна майстерність, поняття «професійна культура» та «професійна культура викладача», педагогічний професіоналізм, професійна компетентність, провідні

особистісні професійно значущі якості фахівця, критерії та аспекти професійної культури.

Актуальність дослідження. Бурхливі політичні, економічні та культурні зміни, які мають місце у сучасному суспільстві висувають нові вимоги до викладача, зокрема і до рівня його професійної культури. Педагогічна наука повертається до особистості, як центру суспільної системи: визначає значимість та розвиток людської індивідуальності як основу позитивного розвитку суспільства при цьому велика увага звертається на професійну підготовку, формування сприйнятливості до нововведень, готовності до творчого пошуку.

Одним з пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку вищої освіти, як визначено в Національній доктрині розвитку освіти в Україні, є підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння і впровадження наукових та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці [2]. Розв'язати ці складні завдання може лише нова генерація викладачів – професіоналів, покликаних розвивати професійні здібності, виявляти таланти та формувати особистість кожного студента як майбутнього фахівця з вищою освітою.

Нове тисячоліття ставить нові виклики перед педагогами України: оволодіння сучасними технологіями навчання, передовими досягненнями педагогічного досвіду, вміння активно використовувати інформаційне середовище, раціонально сприймати інновації, системно мислити, мати творчі та наукові здібності, високу професійну компетентність. Звідси основне завдання закладу вищої освіти – якісно підготувати студентів до майбутньої навчально-виховної діяльності.

Сучасна підготовка майбутнього фахівця у закладі вищої освіти повинна відповідати європейським стандартам.

А для того щоб викладач вищої школи відповідав вимогам суспільства, він повинен не тільки мати необхідні знання, уміння і навички з предметів, яких навчає, але й володіти педагогічною майстерністю та професійною культурою.

Саме формування професійної культури особистості є однією з найголовніших проблем професійної підготовки студентів (майбутніх викладачів), тому набуває важливого значення для професійного становлення майбутнього фахівця.

З огляду на це виникає необхідність привернути увагу щодо професійної культури педагога, бо тільки викладач високої професійної культури, ерудований, освічений спеціаліст, у якому вдало поєднані індивідуально-психологічні та професійно важливі якості, може успішно розв'язувати в освітньому середовищі актуальні проблеми сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем сутності культури як філософської категорії розглядаються у працях багатьох учених, таких як: Е. Баллер, С. Газман, В. Давидович, С. Іконнікова, Є. Ільєнков, О. Кудін, Є. Маркарян, В. Межуєв, П. Саух та ін.

Проблемі формування професійної компетентності та культури викладача, приділяють увагу зарубіжні філософи і соціологи (Д. Бекхерст, Ф. Беисон, Н. Смелзер), психологи (Р. Берне, Л. Колберг, А. Колбі, А. Маслоу, Е. Фромм, Н. Хаан, К. Юнг), педагоги (К. Арнепіген, Х. Блек, Т. Грегори, Дж. Картер, П. Кінг, Г. Кіршенбаум, Д. Лівайн та ін.).

Розкриттю загальних основ розвитку професійної культури присвятили свої роботи Н. Крилова, Н. Ничкало, В. Правоторов, Т. Саломатова, О. Смирнова, Г. Соколова та ін. Загальні питання формування особистості викладача досліджували С. Архангельський, В. Войтко, Є. Барбіна, В. Гриньова, С. Гончаренко, І. Зязюн, А. Мудрик, Г. Кравченко, Н. Кузьміна, М. Лазарєв, Т. Яценко та ін.

Окремі аспекти професійної культури викладача зазначаються у дослідженнях В. Кан-Каліка, Т. Борової, Я. Коломинського, А. Мудрика, Г. Нагорної, Д. Петрової, І. Прокопенка, І. Синиці, Г. Тарасенка, Т. Яценка та ін.

Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу виділити як складову загальної культури особистості, професійну культуру, творцем та носієм якої є людина. Цілісне теоретичне вивчення поняття «професійна культура», інтегрованого в практику фахової освіти, стало можливим завдяки аналізу особливостей професійної діяльності фахівців різних профілів, вивченню їх професійних здібностей та майстерності.

Формулювання цілей статті. Метою поданої статті є визначення понять «культура» і «професійна культура» та розкриття актуальності її формування в професійній діяльності. Завданням даної статті є охарактеризувати ролі викладачів закладу вищої освіти та вплив професійної культури на їх подальший професійний розвиток.

Виклад основного матеріалу. Національна доктрина розвитку освіти України в XXI ст. передбачає в найближчі роки суттєві зміни в підходах до підготовки сучасного спеціаліста – освіченої людини, творчої особистості, професійно підготовленої до інноваційної діяльності, орієнтованої на останні досягнення педагогічної діяльності [2].

Професіоналізм і культура зустрічаються на «полі» діяльності й відносин, і на цьому «грунті» народжується новий соціальний феномен, який має назву «професійна культура».

Розуміння сутності професійної культури майбутніх викладачів передбачає насамперед усвідомлення її як одного з проявів загальної культури. Як засвідчує аналіз наукової літератури, категорія “культура” є однією з найбільш загальних у науковому тезаурусу категорій та має багато визначень. Зокрема в Українському педагогічному словнику можна знайти

таке тлумачення: «культура (з лат. виховання, освіта, розвиток) - сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності. У вузькому розумінні культура – це сфера духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, духовної творчості (особливо мистецької), а також установи й організації, що забезпечують їхнє функціонування (школи, ЗВО, клуби, музеї, театри, творчі спілки, товариства тощо). Водночас під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльності [4].

У довідковій літературі під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людини, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльності. Професійна культура особистості передбачає засвоєння професійних знань, професійну компетентність, сформованість професійно значущих якостей, які необхідні для участі в професійній діяльності. Це поняття включає в себе весь духовний потенціал особистості, інтелектуальні, емоційні і практично-дієві компоненти її свідомості.

Поняття професійної культури має безліч трактувань. Загальновідомо, що професійна культура – невід’ємна складова майбутньої професії. Професійна культура не лише визначає пізнавальні інтереси особистості, а й обумовлює світоглядні установки, ціннісні орієнтації, загальне життєве кредо.

Таким чином, професійна культура як вчителя, так і викладача є більш високим рівнем професіоналізму, досягнутим через філософське осмислення та саморефлексію професії, і є інтеграційною якістю особистості педагога-професіонала, умовою та передумовою результативної педагогічної діяльності, складним особистісним

новоутворенням, що інтегрує рефлексивну культуру, професійну компетентність, педагогічну майстерність, здатність до науково-дослідної діяльності, спрямованої на професійне самовдосконалення та самореалізацію [10].

Наприклад, В. Гриньова вважає, що професійна культура – це певний ступінь оволодіння професією, тобто певними способами та прийомами вирішення професійних завдань на основі сформованої духовної культури особистості [5].

Зокрема, Н. Крилова під професійною культурою фахівця розуміє єдність переконаності в соціальній значущості своєї професії, розвинене почуття професійної гордості, працелюбства й працездатності, підприємливості, енергійності та ініціативності здатності ефективно, швидко та якісно розв'язувати виробничі завдання, знання організаторських здібностей, готовності розширення професійного досвіду.

Отже, категорія «професійна культура» насамперед характеризує особистість викладача з точки зору розгляду певної сукупності особистісних якостей та характеристик з позицій цілісності професійного розвитку [9].

«Професійна культура має об'єктивний вимір, що характеризує її як суму надбань, цінностей, установок, способів спілкування, традицій, ритуалів, досягнень науки, освіти, що, будучи створеними в процесі діяльності людей, через опредметчування відділилися від них і стали самостійними утвореннями зі специфічними зв'язками, та суб'єктивний, що виражається у особистісній інтеріоризації цих надбань та атрибутів». Разом з тим, професійна культура реалізується тільки через суб'єктивний вияв, тобто є «складним інтегральним утворенням в цілісній структурі особистості фахівця, що може формуватися лише в контексті соціальної, суспільно-корисної діяльності» [6].

З метою визначення соціокультурних аспектів професійної діяльності Н. Крилова поділяє професійну культуру на загальну і спеціальну, вважаючи усвідомлення суспільної значущості професії однією з провідних соціальних якостей спеціаліста [9].

Вартий уваги підхід, запропонований Л. Коваленко, згідно з яким професійна культура педагога постає як результат сформованості його загальної та духовної культури, що виявляється у його професійно-педагогічній діяльності, а саме: під час оволодіння історичною та культурною спадщиною, без якої неможливим постає розвиток людини як особистості; культуротворчої діяльності педагога, спрямованої на формування та розвиток особистості студента; особистісного дієвого прояву викладачем власної культури у професійній діяльності, у взаємостосунках з іншими людьми, світом, аналіз і ставлення до самого себе [7]. Один із основних аспектів професійної культури – професійний розвиток науково-педагогічних працівників. У своїх дослідженнях Т. Борова звертає увагу на такі фактори: адаптивні підходи керівника до управління процесом професійного розвитку науково-педагогічних працівників; зовнішній вплив на професійний розвиток (бесіди, розподіл завдань, складання програм); внутрішній вплив на професійний розвиток (мотивування, інформування про систему вимог і контролю, мету розвитку професійності тощо); проведення групових та індивідуальних консультацій з питань професійного розвитку науково-педагогічних працівників тощо [3].

Проаналізувавши різні погляди науковців на визначення сутності та змісту професійної культури викладача можна виділити такі основні елементи професійної культури викладача: духовна культура (світоглядна, чуттєво-емоційна, моральна); система професійно значущих знань, умінь та навичок; здатність до творчої праці; професійно значущі види

особистісної культури (комунікативна, мовленнєва, розумової праці, дослідницька, екологічна, фізична); активна життєва позиція, потреба у самовдосконаленні [12].

Сучасний викладач вищої школи має володіти високою загальною й педагогічною культурою, бути довершеним професіоналом. Професіоналізм людини в будь-якій царині багато в чому залежить від рівня сформованості майстерності [6]. Цей чинник особливо значущий у педагогічній діяльності. Сукупність професіоналізму діяльності та професіоналізму особистості створюють авторитет викладача. У межах дослідження професійної культури викладачів вищої школи нами у Харківському національному економічному університеті ім. С. Кузнеця було проведено опитування студентів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти. Результати опитування дозволили визначити такі критерії професійної культури викладача (табл. 1).

Таблиця 1

**Критерії професійної культури викладача ЗВО
(за результатами опитування бакалаврів та магістрів)**

	Критерії професійної культури
Загальні критерії професійної культури викладача ЗВО	<ul style="list-style-type: none">– глибоке знання предмету викладання, вміння ясно і доступно викладати його зміст;– застосування в навчальному процесі сучасних технічних засобів навчання;– володіти навичками уважного слухання;– володіти почуттям гумору і з його допомогою налагоджувати контакт з аудиторією;– постійно вчитися, розширюючи свій науковий кругозір;– вміти вчасно підтримати студента і позитивно оцінювати процес та результати його діяльності.
Спеціальні критерії професійної культури викладача ЗВО	<ul style="list-style-type: none">– вміння поєднувати теоретичні викладки з конкретними прикладами з практики, вміння ставити питання, що створюють передумову для розуміння студентами навчальної теми з альтернативних позицій;– бути ентузіастом своєї справи і передавати своє захоплення навчально-дослідницькою діяльністю своїм студентам;– характеризуватися творчим складом інтелекту, вмінням продукувати нові ідеї.

Як бачимо з таблиці 1 студенти-бакалаври та студенти-магістри до загальних критеріїв професійної культури викладача відносять такі як: моральна культура, інтелігентність; професійні якості в діяльності і поведінці; справедливість у педагогічних вимогах; професійна чесність і людська совість. Тоді як визначення спеціальних критеріїв, потребує більш детального уточнення.

Під час дослідження стає очевидним, що студенти 1 курсу визначитися із сутністю професійної культури викладачів не можуть, так як на початку їх навчання в закладах вищої освіти відбувається постійне порівняння викладачів із шкільними вчителями, тобто викладач оцінюється як вчитель закладу загальної середньої освіти.

Натомість студенти 5 курсу визначають такі критерії: широка ерудиція і глибокі знання науково-теоретичних та методичних підходів навчальних дисциплін; інтелектуально-творча, громадянська, політична та інша активність; здібність до емоційного співробітництва та високий загальний інтелектуальний рівень тощо. Вони висувають викладачам більш професійні вимоги щодо організації та здійснення освітньої діяльності, вимагають більше практичної професійної взаємодії під час проходження навчальних практик; особистісно орієнтованого підходу щодо отримання професійного консультування під час підготовки та написання проєктів.

Сьогодні сучасний викладач має бути педагогом-професіоналом з високою професійною культурою, розвиненими творчими та науковими здібностями, високим рівнем інтелектуального потенціалу, уміти піднести себе, свій імідж, свої цінності, цінності духовної культури, результати своєї праці, власну педагогічну систему, свою позицію, точку зору, манеру спілкування тощо.

Останні дослідження стосовно розуміння сутності професійної культури викладачів вищої школи звертають увагу на значення ролі

викладачів в освітньому середовищі організації навчальної діяльності студентів.

Враховуючи зазначені вище критерії та розуміння сутності професійної культури викладачів можна дійти висновку, що в освітньому середовищі викладач може виконувати декілька ролей.

Так у своїх дослідженнях Н. Пряжникова і Е. Пряжникова розкривають ролі викладача відповідно до певних позицій:

«Викладач-фахівець у своїй галузі» передбачає повагу до викладача і в той же час велику психологічну дистанцію і формальне професійне спілкування.

«Викладач-вірний друг» має на увазі більш неформальне спілкування. Студент має потребу в доброзичливому і «все котра розуміє» старшому другу. Однак в даному випадку може виникнути проблема надмірного скорочення соціальної дистанції між викладачем і студентом, коли студенти взагалі перестають сприймати викладача як «фахівця».

«Викладач-психотерапевт» звертає увагу на те, що деякі студенти вважають, що оскільки викладач є психологом, він в змозі вирішити їх особисті проблеми або проблеми їх знайомих. Іноді викладач сам (через недосвідченість) погоджується взяти на себе таку роль, але потім часто шкодує про це. Завдання викладача - інша, можливо, навіть більш складна, ніж завдання психотерапевта в традиційному розумінні.

«Викладач-приклад для наслідування у всьому», на думку Н. Пряжникова, не найгірша рольова позиція; головне, щоб було з чого брати приклад. Студент сильно переживає, коли раптом виявляє, що улюблений і шанований їм викладач в чомусь недосконалий, а іноді і порочний. Це може стати причиною чергового «кризи розчарування» у вразливого студента. На викладача такий стан накладає особливу відповідальність, адже дуже важко бути «ідеальним» і «зразковим», та ще

коли за тобою пильно спостерігають «обожнюють» і такі «довірливі» очі студента (або студентки).

У студентських аудиторіях таке «обожнювання» зазвичай не залишається непоміченим, що може стати причиною різних пліток і підозр.

«Викладач-об'єкт глузувань». І школярі, і студенти часто отримують задоволення від того, що «перемивають кісточки» своїм викладачам. Це нормальне явище. Інша справа, що іноді обговорення викладачів приймає грубу форму. Педагогами було помічено, що грубі насмішки і причіпки зазвичай звернені до педагогів, які заслуговують на це (злі, некомпетентні, що дозволяють собі приходити на заняття «напідпитку» і т.п.).

Що стосується викладачів, які по-своєму люблять студентів і знають свій предмет, то ставлення до них зазвичай найкраще, навіть незважаючи на явні недоліки в їх поведінці або одязі. Зауважимо, що так звані студентські анекдоти про педагогів сприймаються багатьма викладачами без особливих образ. Саме презирливе ставлення у студентів (і у школярів) викликають викладачі, про яких можна сказати, що вони "ніякі" (їм не цікаві ні студенти з їх проблемами, ні курс, що викладається).

«Викладач-поліцейський». Студентам з їх неорганізованим вільним часом іноді потрібно строгий старший товариш. Однак студент все-таки вже доросла людина і найголовніше для нього – скоріше навчитися бути справжнім дорослим. При постійному контролі і опіки з боку викладача це зробити дуже складно. Проте, деякі студенти з радістю приймають таких «викладачів-поліцейських».

«Викладач-військовий» - занадто суворий, а студенти ж дорослі люди, і бути їм перед постійним жорстким педагогічним контролем дуже складно, хоча декому це подобається. Такий викладач робить цих студентів об'єктами своєї педагогічної опіки і контролю. Студент повинен усвідомити таку ситуацію і навчитися контролювати її, згідно поводитися,

не дозволяти викладачеві маніпулювати собою. Пряме педагогічне управління можливе лише тоді, коли студент самостійно не може виконати завдання або дотримуватися норм поведінки, і водночас чутливий до соціального схвалення. Проте джерелом його дій завжди повинно бути самоуправління і внутрішній самоконтроль [11].

Отже, викладачі в закладах вищої освіти, здійснюючи свою професійну діяльність можуть мати ознаки будь яких із вище зазначених ролей.

Висновки. Результатом проведеного дослідження стали такі висновки. Професійна культура викладача є одним із головних компонентів загальної педагогічної культури майбутнього фахівця, найважливішим показником його професійної майстерності і відповідності світовим стандартам у сфері вищої освіти. За результатами опитування студентів зрозуміло, що викладач повинен відповідати певним критеріям (загальним та спеціальним), для забезпечення конкурентоспроможності ЗВО та їх інтеграції в Європейський освітній простір. Для того щоб майбутній викладач нетрадиційно, по-новому в реальному середовищі міг професійно виконувати свою педагогічну діяльність, умів викликати у студентів зацікавленість і бажання до навчання, він повинен володіти високим рівнем професійної культури. Тому формування професійної культури є важливим аспектом, таким що потребує подальшого дослідження.

Використана література

1. Закон України «Про вищу освіту». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14>.
2. Національна доктрина розвитку освіти [електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
3. Борова Т.А. Теоретичні засади адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу: монографія / Т.А. Борова. – Х. : Компанія СМІТ, 2011. – 384 с.

4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – Либідь, 1997. – 375 с.
5. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та практичний аспект): [монографія]. – Харків : Основа. 1998. – 300 с.
6. Гузій Н. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти : [монографія] / Н. Гузій. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. – 243 с.
7. Коваленко Л.А. Психологічний зміст професійної культури педагога / Л.А. Коваленко // Проблеми сучасної психології. – 2009. – № 6. – С. 331–339.
8. Кравченко Г.Ю. Управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників в умовах кафедральної системи інститутів післядипломної педагогічної освіти / Г. Ю. Кравченко // Витоки педагогічної майстерності: [зб. наук. праць]. – Вип. 15 (Серія «Педагогічної науки») / Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. – Полтава : ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2015. – 386 с.
9. Крылова Н.Б. Формирование культуры будущего специалиста. – М. : Высш. школа, 1990. – 142 с.
10. Мазур Н. Зміст професійної культури викладача вищої школи / Н. Мазур // Рідна школа. – 2007. – № 4. – С. 12–14.
11. Пряжников І.С., Пряжникова Е.Ю. Психологія праці та людської гідності: навч. посібник для студ. вищ. навчальн., закладів. М. : Академія. 2001. С. 305.
12. Радул В.В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя : [навч. посіб.] / В.В. Радул, В.О. Кравцов, М.В. Михайліченко. – Кіровоград : Імекс – ЛТД, 2007. – 252 с.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14/>]
2. Natsionalna doktryna rozvytku osvity [elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>]
3. Borova T.A. Teoretychni zasady adaptivnoho upravlinnia profesiinym rozvytkom naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv vyshchoho navchalnoho zakladu: monohrafiia / T.A. Borova. – Kh.: Kompaniia SMIT, 2011. – 384 s.
4. Honcharenko S.U. Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk / S.U. Honcharenko. - .: Lybid, 1997. - 375 s.
5. Hrynova V.M. Formuvannia pedahohichnoi kultury maibutnoho vchytelia (teoretychnyi ta praktychnyi aspekt): Monohrafiia.-Kharkiv: Osнова. 1998.-300s.
6. Huzii N. Pedahohichnyi profesionalizm: istoryko-metodolohichni ta teoretychni aspekty: [monohrafiia] / N. Huzii. – K.: NPU imeni

М.Р. Drahomanova, 2004. – 243 s.

7. Kovalenko L. A. Psykholohichniy zmist profesiinoi kultury pedahoha / L. A. Kovalenko // Problemy suchasnoi psykholohii. – 2009. – № 6. – S. 331–339.

8. Kravchenko H. Yu. Upravlinnia profesiinym rozvytkom naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv v umovakh kafedralnoi systemy instytutiv pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity / H. Yu. Kravchenko // Vytoky pedahohichnoi maisternosti: zb. nauk. prats. – Vyp. 15 (Seriiia «Pedahohichnoi nauky») / Poltav. nats. ped. un-t imeni V. H. Korolenka. – Poltava: TOV «Firma «Tekhservis», 2015. – 386 s.

9. Krylova N. B. Formirovanie kultury budushchego spetsialista. – M. : Vyssh. shkola, 1990. – 142 s.

10. Mazur N. Zmist profesiinoi kultury vykladacha vyshchoi shkoly / N. Mazur // Ridna shkola. – 2007. – № 4. – S. 12–14.

11. Priazhnykov I. S., Priazhnykova E. Yu. Psykholohiia pratsi ta liudskoi hidnosti: navch, posibnyk dlia stud. vyshch. navchaln., zakladiv. M. : Akademiia. 2001. S. 305.

12. Radul V.V. Osnovy profesiinoho stanovlennia osobystosti suchasnoho vchytelia : navch. posib. / V.V. Radul, V.O. Kravtsov, M.V. Mykhailichenko. – Kirovohrad : Imeks. – LTD, 2007. – 252 s.

Оксана Николаевна Гончарова

преподаватель кафедры педагогики, иностранной филологии и перевода
Харьковского национального экономического университета
им. Семена Кузнеця, г. Харьков

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Аннотация. В статье раскрыта суть феномена профессиональной культуры будущих преподавателей высших учебных заведений, а также содержимое профессиональной культуры преподавателя высшей школы. Проанализированы различные подходы к определению понятий «профессиональная культура» и «профессиональная культура преподавателя», выделены составляющие компоненты профессионально-педагогической культуры. Продемонстрирована актуальность данной проблемы формирования профессиональной культуры, которая указана в нормативных документах, таких как Национальная доктрина развития образования и Закон Украины «О высшем образовании». В связи с этим возникла необходимость сделать акцент в исследовании на проблеме профессиональной культуры педагога, поскольку преподаватель высокой профессиональной

культуры, в котором удачно сочетаются индивидуальные и профессиональные качества может успешно решать в образовательной среде актуальные проблемы.

Представлены и проанализированы ведущие личностные профессионально значимые качества педагога (по отзыву студентов). Результаты опроса позволили определить общие и специальные критерии профессиональной культуры преподавателя высшего учебного заведения. Было выявлено, что студенты 1го курса выделяют больше общих критериев (нравственная культура, профессиональные качества и т.д.). Студенты 5-го курса напротив, выделяют больше специальных критериев (широкая эрудиция, глубокие знания научно-теоретических и методических подходов учебных дисциплин и т.д.). Также проанализированы основные требования к современному специалисту и к профессии преподавателя вообще. Были освещены роли преподавателей высшего учебного заведения и влияние профессиональной культуры на их дальнейшее профессиональное развитие.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, педагогическое мастерство, понятия «профессиональная культура» и «профессиональная культура преподавателя», педагогический профессионализм, профессиональная компетентность, передовые личностные профессиональные качества педагога, критерии и аспекты профессиональной культуры.

Oksana N. Honcharova

Lecturer Chair of the Department of Pedagogy, Foreign Philology and Translation Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

SOME ASPECTS OF PROFESSIONAL CULTURE FORMING OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT FUTURE TEACHERS

Abstract. The author of the article expounds the essence of the professional culture phenomenon of higher educational establishment future teachers and content of high school teachers' professional culture, analyzes various approaches to the definition of the notions "professional culture" and «teachers' professional culture», determines the components of teachers' professional pedagogical culture, The relevance of this problem of the professional culture formation, is indicated in regulatory documents, such as the National Doctrine of Educational Development and the Law of Ukraine "On Higher Education" is demonstrated. In this regard, it became necessary to focus on the problem of the teacher's professional culture, since a teacher of high professional culture, which successfully combines individual and professional

qualities, can successfully solve actual problems in the educational environment.

Presented and analyzed the leading personal professionally significant qualities of a teacher (according to the feedback of students). The survey results allowed to determine the general and special criteria for the professional culture of a teacher of a higher educational establishment. It was revealed that students of the 1st year allocate more general criteria (moral culture, professional qualities, etc.). Students of the 5th year, on the contrary, distinguish more specific criteria (broad erudition, deep knowledge of scientific-theoretical and methodological approaches of academic disciplines, etc.). The main requirements for the modern specialist and for the teaching profession in general are also analyzed. The roles of higher education teachers and the influence of professional culture on their further professional development were highlighted.

Key words: professional activity, pedagogical mastery, notions «professional culture» and «teachers' professional culture», pedagogical professionalism, professional competence, the most important for the profession personality qualities, criteria and aspects of professional culture.

Стаття надійшла до редакції 27 листопада 2018 року

Рецензент:

доктор педагогічних наук, доцент **Г.Ю. Кравченко**